

Op weg naar de arbeidsmarkt. De arbeidsmarktintrede van Vlaamse schoolverlaters

Binnen de Europese aanpak in het kader van de jeugdwerkloosheid en de jongerengarantie wordt gestreefd naar een vroegtijdige interventie ten aanzien van jonge werkzoekenden en schoolverlaters. Om een beter zicht te krijgen op de ondersteuningsbehoeften voor de groep van schoolverlaters gaan we in dit artikel na hoe de overgang van school naar werk verloopt in Vlaanderen. Hiervoor gaan we dieper in op de transitiefase en bekijken we de tewerkstellingskansen van schoolverlaters met diverse studieniveaus en sociaal-demografische karakteristieken. Eerst gaan we na in welke mate de arbeidsmarktpositie, de tewerkstellingskansen en de baankenmerken een jaar na schoolverlaten verschillen volgens het behaalde diploma. Daarna diepen we de analyse van de tewerkstellingskansen verder uit en bekijken we eveneens de invloed van andere persoonskenmerken en achtergrondkenmerken met betrekking tot de gezinssituatie, de studieloopbaan en de arbeidsmarktcontext.

Voor de analyse maken we gebruik van gekoppelde administratieve data over de schoolloopbaan en de arbeidsmarktloopbaan van jongeren die in 2011 het Vlaamse onderwijs verlaten hebben.¹ Deze data werden in overleg met de betrokken Vlaamse administraties verzameld door het Steunpunt Werk en het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen (zie ook Herremans, Laurijssen, & Rober, 2015). Verder in de tekst refereren we naar deze databank als de 'gekoppelde schoolverlatersdata'.

Arbeidsmarktpositie na één jaar

In de jaarlijkse schoolverlatersrapporten van VDAB worden studieniveaus en studierichtingen gescreend op hun arbeidsmarktsucces op basis van het zogenaamde 'restpercentage'. Dit staat voor het aandeel schoolverlaters dat één jaar na het verlaten van de school ingeschreven is als niet-werkende werkzoekende (nwwz).² De meting hiervan vindt plaats op 30 juni van het jaar nadat de school verlaten werd.³ Hoewel de rapporten van VDAB het risico op werkloosheid uitdrukken, bieden ze geen informatie over de tewerkstelling of inactiviteit van de schoolverlaters. Op basis van de gekoppelde schoolverlatersdata krijgen we hier

wel zicht op. Tabel 1 geeft per studieniveau informatie over de spreiding van de schoolverlaters uit 2011 en over de arbeidsmarktpositie na één jaar. Bij de toewijzing van de schoolverlaters aan de studieniveaus volgen we de methodologie die VDAB hanteert in de schoolverlatersstudie (VDAB, 2013).⁴ Dit wil zeggen dat schoolverlaters opgedeeld worden in studieniveaus op basis van het recentst behaalde diploma waarmee ze het onderwijs verlaten hebben en waarmee ze zich aanbieden op de arbeidsmarkt. Schoolverlaters die een aanvullende of gespecialiseerde opleiding gevolgd hebben, worden bij deze indeling toegewezen aan de initiële

basisopleiding. Zo worden bijvoorbeeld schoolverlaters met een Ma-na-Ma of een doctoraat ondergebracht bij de masters. De 7e specialisatiejaren in het beroepssecundair onderwijs worden toegewezen aan BSO3 en de Se-n-Se-jaren aan TSO3 of KSO3.

Op basis van de behaalde diploma's of kwalificaties hergroeperen we de zestien studieniveaus ook tot vier 'scholingsniveaus'. Het niveau *laaggeschoold* omvat de schoolverlaters die geen einddiploma van het secundair onderwijs behaald hebben. Het niveau *leren en werken* omvat de schoolverlaters die een certificaat of getuigschrift van het deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO) of de leertijd behaald hebben. Aanvullend bij dit certificaat voor beroepsgerichte vorming, kunnen deze schoolverlaters eveneens een diploma secundair onderwijs behaald hebben. Het niveau *middengeschoold* omvat de schoolverlaters die een einddiploma van het secundair onderwijs behaald hebben. Het niveau *hooggeschoold* omvat de schoolverlaters die een diploma hoger onderwijs behaald hebben.

In totaal tellen we ruim 71 800 schoolverlaters die in 2011 het Vlaamse onderwijs verlaten hebben. Het gaat om Vlaamse jongeren tot 30 jaar die in het schooljaar 2011 nog ingeschreven waren in het Vlaamse onderwijs (inclusief de leertijd bij Syntra Vlaanderen, maar exclusief het volwassenenonderwijs) en in het schooljaar 2012 niet meer voorkwamen in de databanken van het Vlaamse onderwijs of de leertijd. Jongeren die zich nadien alsnog inschrijven bij een onderwijsinstelling buiten het Vlaamse onderwijs (bijvoorbeeld in Wallonië, in het buitenland of in een privéschool) of jongeren die deelnemen aan het Vlaamse volwassenonderwijs kunnen we niet afzonderen en worden eveneens als schoolverlaters meegerekend.

Bij de verdeling naar scholingsniveau komt naar voor dat de hooggeschoolden met 43,6% de grootste groep van schoolverlaters vormen, op kleine afstand gevolgd door de middengeschoolden (41,1%). Ruim één op tien (12,2%) is laaggeschoold en verlaat de school zonder diploma secundair onderwijs. Een goede 3% tot slot verlaat het onderwijs via een stelsel van leren en werken. Kijken we naar de individuele studieniveaus dan zien we dat drie vierde van de schoolverlaters geconcentreerd is in vier studieniveaus. In aflopende volgorde gaat het om *professionele bachelors* (21,5%),

masters (19,8%), *beroepssecundair onderwijs 3e graad* (17,2%) en *technisch secundair onderwijs 3e graad* (16,5%). Ondanks deze sterke concentratie gaat het toch om een zeer diverse groep van schoolverlaters, aangezien er achter de studieniveaus telkens een brede waaier aan 'studierichtingen' schuil gaat (zie ook VDAB, 2013). Na deze vier studieniveaus komt het *algemeen secundair onderwijs 3e graad* met nog 6,3% van alle schoolverlaters. Al de andere studieniveaus bereiken telkens minder dan 5%.

Naast de verdeling van de schoolverlaters over de studieniveaus, krijgen we in tabel 1 ook zicht op de arbeidsmarktpositie één jaar na schoolverlaten. Het gaat hierbij om een meting op 30 juni 2012, waarbij we de schoolverlaters opdelen in 'werkenden', 'werkzoekenden' en 'inactieven'.

Bij de *werkenden* gaat om schoolverlaters die op 30 juni 2012 een baan hadden als werknemer, ambtenaar of zelfstandige (inclusief helpers), zoals geregistreerd bij de Belgische socialezekerheidsinstellingen RSZ, DIBISS en RSVZ.⁵ Schoolverlaters die als grensarbeider in het buitenland werken of die ambtenaar zijn bij een Europese of supranationale instelling (zoals de Europese Commissie) worden niet bij de werkenden geteld omdat we over hen geen informatie hebben in de databanken. Zij komen hierdoor bij de inactieven terecht. Ook schoolverlaters die in een niet-geregistreerd circuit ('zwartwerk') aan het werk zijn, worden bij de inactieven geteld.

De *werkzoekenden* zijn de schoolverlaters die niet werkend zijn, maar wel uitkeringsgerechtigd volledig werkloos of ingeschreven bij een publieke bemiddelingsdienst als niet-werkende werkzoekende (nwwz) in de beroepsinschakelingstijd.⁶

De *inactieven* zijn dan de schoolverlaters die noch werkend, noch werkzoekend waren op 30 juni 2012. Jongeren die in het buitenland werken, die verder studeren bij een instelling buiten het Vlaamse onderwijs of die ingeschreven zijn bij het volwassenenonderwijs, komen ook bij de inactieven terecht. De groep inactieven omvat met andere woorden ook een aantal jongeren die toch aan het werk zijn of alsnog verder studeren zonder dat dit in de databank herkend wordt. Dit zijn elementen die we bij de interpretatie van de cijfers steeds in het achterhoofd dienen te houden.

Tabel 1.

Verdeling van de schoolverlaters en arbeidsmarktpositie op 30 juni 2012 per studieniveau en scholingsniveau (Vlaams Gewest, schoolverlaterscohort 2011)

Studieniveau		Totaal aantal schoolverlaters		Arbeidsmarktpositie op 30 juni 2012 (%)		
		(n)	(%)	Werkend	Werkzoekend	Inactief
Laaggeschoold		8 760	12,2	45,2	30,0	24,9
Max S01	Maximum secundair onderwijs 1e graad	2 440	3,4	37,6	39,3	23,2
AS02	Algemeen secundair onderwijs 2e graad	710	1,0	34,9	16,3	48,8
BS02	Beroepssecundair onderwijs 2e graad	2 500	3,5	47,1	32,3	20,5
TS02	Technisch secundair onderwijs 2e graad	1 550	2,2	47,3	19,3	33,4
KS02	Kunstsecundair onderwijs 2e graad	140	0,2	33,1	25,2	41,7
BuS0	Buitengewoon secundair onderwijs	1 420	2,0	58,8	28,6	12,6
Leren en werken		2 270	3,2	68,5	20,6	10,9
DBS0	Deeltijds beroepssecundair onderwijs	1 460	2,0	63,5	24,8	11,8
Leertijd	Leertijd Syntra Vlaanderen	810	1,1	77,5	13,0	9,4
Middengespoold		29 510	41,1	69,4	10,2	20,4
AS03	Algemeen secundair onderwijs 3e graad	4 540	6,3	50,3	10,7	39,0
BS03	Beroepssecundair onderwijs 3e graad	12 330	17,2	77,7	10,7	11,7
TS03	Technisch secundair onderwijs 3e graad	11 870	16,5	69,5	9,3	21,2
KS03	Kunstsecundair onderwijs 3e graad	770	1,1	48,7	14,3	37,0
Hooggeschoold		31 290	43,6	83,4	4,9	11,6
HB05	Hoger beroepsonderwijs	760	1,1	99,1	0,3	0,7
PBA	Professionele bachelors	15 420	21,5	87,5	4,6	7,9
ABA	Academische bachelors	900	1,3	59,4	9,5	31,0
MA	Masters	14 210	19,8	79,7	5,2	15,0
Totaal		71 830	100,0	72,5	10,7	16,8

Bron: gekoppelde schoolverlatersdata AgODi, AHOVOS, DWH AM&SB, LED, SYNTRA, VDAB (Bewerking Steunpunt Werk)

Voor de totale populatie van schoolverlaters uit 2011 kunnen we in tabel 1 aflezen dat 72,5% aan het werk was op 30 juni 2012, 10,7% was werkzoekend en 17% inactief. Dit laatste betekent dat een op zes schoolverlaters een jaar na schoolverlaten niet actief was op de arbeidsmarkt. Zij waren niet aan het werk als werknemer, ambtenaar of zelfstandige, noch ingeschreven als niet-werkende werkzoekende. Voor deze jongeren hebben we geen informatie over hun sociaal-economisch statuut, maar zoals hierboven reeds gezegd, betekent dit niet noodzakelijk dat ze allemaal thuis zitten zonder baan of opleiding.

In figuur 1 geven we de indeling naar arbeidsmarktpositie visueel weer voor de vier scholingsniveaus. Hieruit blijkt nog eens het belang van scholing voor

de arbeidsmarktchansen van schoolverlaters. Bij de schoolverlaters zonder diploma secundair onderwijs (de laaggeschoolden) was minder dan de helft (45,2%) aan het werk op 30 juni 2012, terwijl liefst 30% werkzoekend was en nog 25% inactief. Bij de schoolverlaters die uit een stelsel van leren en werken komen en de schoolverlaters die uitstromen met een diploma van het secundair onderwijs (de middengespoolden) loopt het aandeel werkenden al op tot ongeveer 69%. De schoolverlaters 'leren en werken' zijn wel dubbel zo vaak werkzoekend (20,6%) als de middengespoolden (10,2%). Dit betekent dat de grote meerderheid van hen zich ook effectief op de arbeidsmarkt begeeft. Bij de middengespoolden schoolverlaters is daarentegen een op vijf (20,4%) inactief. De schoolverlaters met een diploma van het hoger onderwijs

(de hooggeschoolden) kennen met voorsprong de meeste werkenden: 83,4% van hen was aan het werk op 30 juni 2012. Bij de hooggeschoolden tellen we daarentegen weinig werkzoekenden (4,9%); ruim een op tien onder hen was inactief (11,7%).

Tewerkstelling en baankenmerken

Hierna bekijken we de arbeidsmarkttuitkomsten meer in detail voor de verschillende studieniveaus. Dit doen we aan de hand van een aantal figuren, waarbij we de studieniveaus tegenover elkaar positioneren met betrekking tot de tewerkstellingskansen en de baankenmerken.⁷

Tewerkstelling

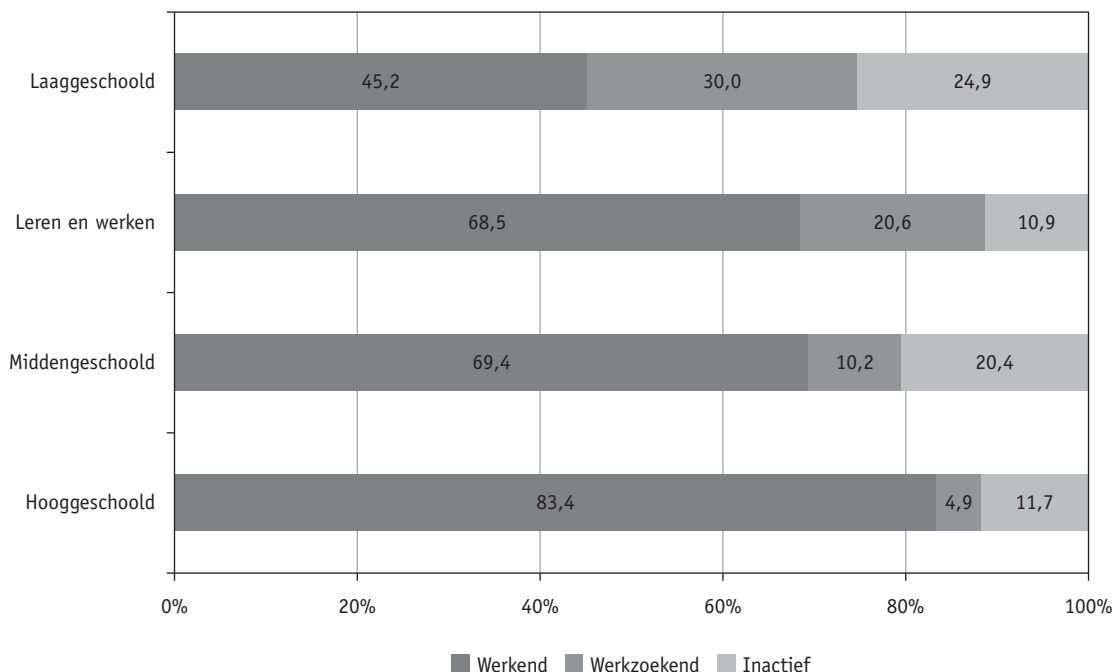
Figuren 2 en 3 geven informatie over de tewerkstellingskansen van de schoolverlaters tijdens het eerste jaar na uitstroom uit het onderwijs. In figuur 2

gaat het om het *aandeel werkenden* een jaar na schoolverlaten. Net zoals in tabel 1 gaat het om schoolverlaters die op 30 juni 2012 een baan hadden als werknemer, ambtenaar of zelfstandige. In figuur 3 verruimen we onze blik en kijken we naar het *aandeel schoolverlaters met werkervaring* tijdens het eerste jaar na schoolverlaten. Het gaat om schoolverlaters voor wie minstens één tewerkstelling geregistreerd werd in de periode van 1 juli 2011 tot en met 30 juni 2012.

Eerder zagen we al dat 72,5% van alle schoolverlaters uit 2011 aan het werk was op 30 juni 2012. Nemen we de volledige periode van 1 juli 2011 tot en met 30 juni 2012 in beschouwing, dan zien we dat 85,4% van alle schoolverlaters werkervaring opdeed binnen het jaar na schoolverlaten. Van alle beschouwde studieniveaus biedt het *hogere beroepsonderwijs* (HBO5) met voorsprong de beste tewerkstellingskansen. De schoolverlaters met een HBO5-diploma (dit zijn verpleegkundigen) kenden een tewerkstellingspercentage van 99,1% na

Figuur 1.

Arbeidsmarktpositie van de schoolverlaters op 30 juni 2012 per scholingsniveau (Vlaams Gewest, schoolverlaterscohort 2011)

Bron: gekoppelde schoolverlatersdata AgODi, AHOVOS, DWH AM&SB, LED, SYNTRA, VDAB (Bewerking Steunpunt Werk)

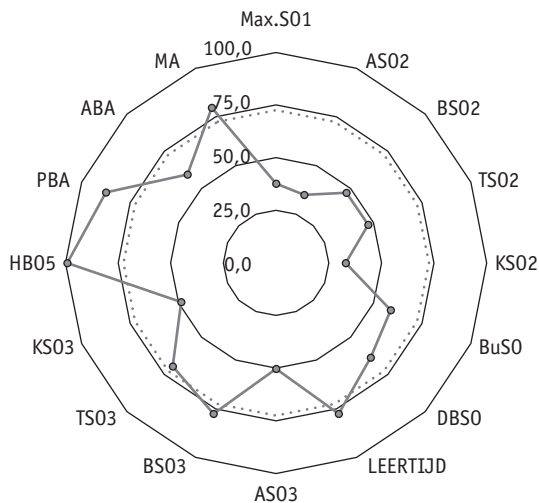
een jaar en deden (bijna) allemaal werkervaring op. Voor hen kunnen we spreken van een gegarandeerde tewerkstelling binnen het eerste jaar. Daarnaast scoren ook de *professionele bachelors* (PBA) bijzonder goed met een tewerkstellingsaandeel van 87,5% op 30 juni 2012. De *masters* (MA) volgen op enige afstand met 79,7% werkenden na een jaar.

Het lagere percentage bij de masters is wellicht voor een deel te verklaren door het feit dat een aantal masterstudenten zich na hun basisopleiding bij een buitenlandse of Waalse onderwijsinstelling inschreven voor een vervolgopleiding (bijvoorbeeld een Ma-na-Ma). Aangezien we in de Vlaamse onderwijsdatabanken geen informatie hebben over deelname aan buitenlandse cursussen of opleidingen worden deze studenten in onze databank bij de schoolverlaters gerekend. Bij een verdere ontleding van de *masters* (zie tabel 1) blijkt alvast dat slechts 5,1% van hen werkzoekend was op 30 juni 2012, terwijl 15,1% inactief was. Bij de *academische bachelors* (ABA) was zelfs bijna een derde (31,3%) inactief een jaar na schoolverlaten. Dit betekent dat een groot deel van hen niet participeerde aan de arbeidsmarkt. Een verklaring hiervoor kan liggen

in het feit dat ze toch nog met een studie bezig zijn buiten het Vlaamse onderwijs. Daarnaast kan het ook gaan om jongeren die in het buitenland werken of wonen, jongeren die via andere kanalen naar werk zoeken (zonder inschrijving bij een publieke bemiddelingsdienst), jongeren die een sabbatjaar inlassen na hun studie, of jongeren die zich om andere redenen hebben teruggetrokken uit de arbeidsmarkt.

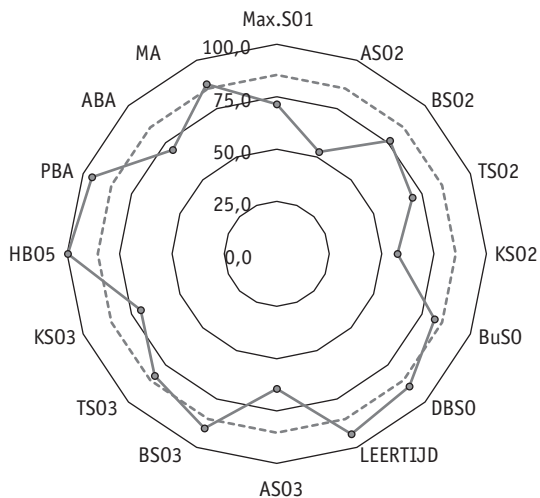
Buiten het hoger onderwijs zijn het de schoolverlaters uit het *beroepssecundair onderwijs 3e graad* (BSO3, waaronder ook het 7e specialisatiejaar) en de *leertijd* die de beste tewerkstellingsperspectieven kennen. Beide groepen hebben meer dan 90% kans om werkervaring op te doen binnen het jaar na schoolverlaten. Voor de andere studieniveaus zijn de tewerkstellingskansen duidelijk minder gunstig. Bij de jongeren die de school verlaten na de *tweede graad algemeen secundair onderwijs* (ASO2) heeft amper de helft (52,6%) werkervaring opgedaan tijdens het eerste jaar na schoolverlaten. Mogelijk is een deel van de jongeren uit ASO2 intussen wel ingeschreven bij het volwassenonderwijs, om via die weg alsnog een diploma van het secundair onderwijs te behalen. Aangezien we in

Figuur 2.
Aandeel werkende schoolverlaters op 30 juni 2012 (Vlaams Gewest, schoolverlaterscohort 2011)

Bron: gekoppelde schoolverlatersdata AgODi, AHOVOS, DWH AM&SB, LED, SYNTRA, VDAB (Bewerking Steunpunt Werk)

Figuur 3.
Aandeel schoolverlaters met werkervaring in de periode tot 30 juni 2012 (Vlaams Gewest, schoolverlaterscohort 2011)

Bron: gekoppelde schoolverlatersdata AgODi, AHOVOS, DWH AM&SB, LED, SYNTRA, VDAB (Bewerking Steunpunt Werk)

onze gekoppelde databank geen informatie hebben over deelname aan het volwassenonderwijs kunnen we ook deze jongeren niet afzonderen uit de analyses en worden ze eveneens als schoolverlaters geteld.

Type van tewerkstelling

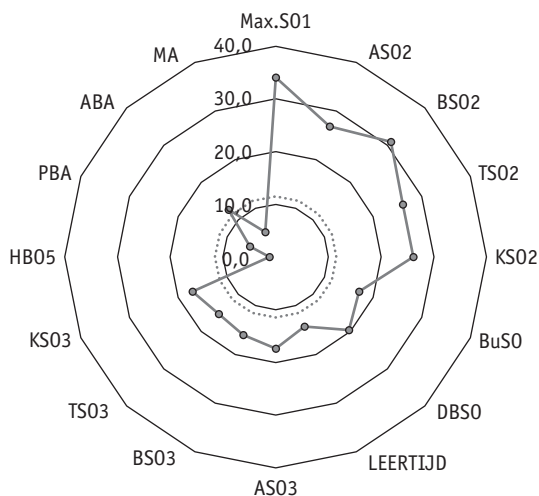
De twee volgende figuren geven informatie over het type van tewerkstelling een jaar na schoolverlaten. Hiervoor kijken we in figuur 4 en figuur 5 naar het aandeel van de werkende schoolverlaters op 30 juni 2012 dat aan het werk was als respectievelijk uitzendkracht of als zelfstandige. Hierbij valt op te merken dat het bij deze tewerkstelling vaak niet meer om de 'eerste' baan van de schoolverlaters gaat, waardoor het aandeel uitzendarbeid al danig teruggezaakt is. In de eerste baan was nog een kwart (25,2%) van alle werkende schoolverlaters met een uitzendcontract aan de slag, tegenover nog 11,5% bij een meting op 30 juni 2012.

Het aandeel uitzendarbeid op 30 juni 2012 is vooral hoog bij de jongeren zonder eindexamen van het secundair onderwijs en loopt zelfs op tot 34% voor schoolverlaters met *maximum 1e graad secundair onderwijs* (Max SO1). Bij de hogeschoolde schoolverlaters kennen enkel de *academische bachelors* (ABA) een bovengemiddeld aandeel uitzendarbeid (12,7%). Bij de *masters* (MA) en de *professionele bachelors* (PBA) zakt het aandeel uitzendarbeid een jaar na schoolverlaten tot 5%, bij de schoolverlaters uit het *hoger beroepsonderwijs* (HBO5) zelfs tot amper 1,2%.

Kijken we vervolgens naar het aandeel zelfstandigen een jaar na schoolverlaten, dan stellen we vast dat gemiddeld 5,7% van de werkende schoolverlaters op 30 juni 2012 als zelfstandige aan de slag was. Van alle studieniveaus zijn er slechts drie groepen met een bovengemiddelde score hierop. De *masters* (MA) kennen met voorsprong het hoogste aandeel zelfstandigen (12,4%), gevolgd door de *academische bachelors* (ABA, 8,2%) en de schoolverlaters uit de *leertijd* (6,3%).

Figuur 4.

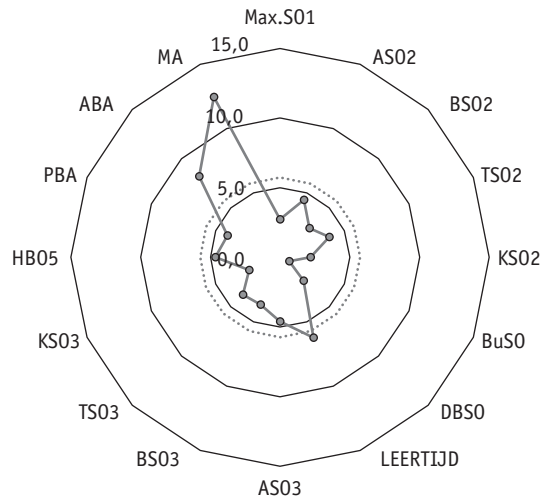
Aandeel uitzendarbeid bij werkende schoolverlaters op 30 juni 2012 (Vlaams Gewest, schoolverlaterscohort 2011)

Bron: gekoppelde schoolverlatersdata AgODi, AHOVOS, DWH AM&SB, LED, SYNTRA, VDAB (Bewerking Steunpunt Werk)

Figuur 5.

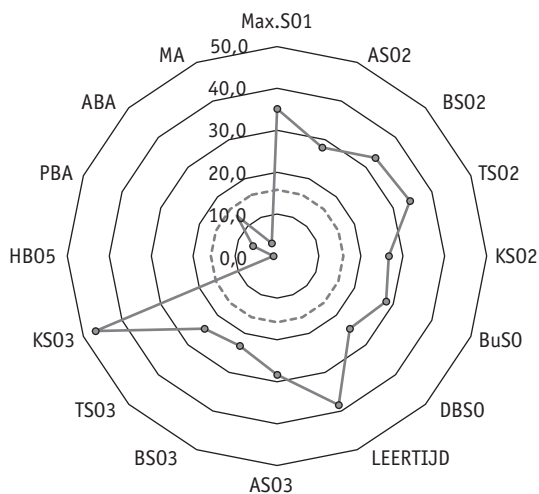
Aandeel zelfstandige arbeid bij werkende schoolverlaters op 30 juni 2012 (Vlaams Gewest, schoolverlaterscohort 2011)

Bron: gekoppelde schoolverlatersdata AgODi, AHOVOS, DWH AM&SB, LED, SYNTRA, VDAB (Bewerking Steunpunt Werk)

Figuur 6.

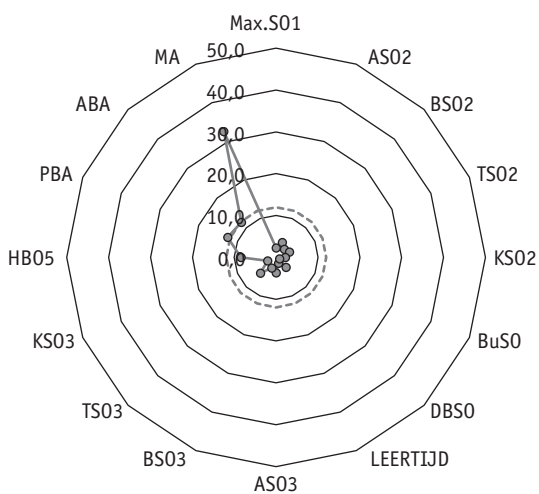
Aandeel loontrekkende schoolverlaters met een brutodagloon < 80 EUR op 30 juni 2012 (Vlaams Gewest, schoolverlaterscohort 2011)

Bron: gekoppelde schoolverlatersdata AgODi, AHOVOS, DWH AM&SB, LED, SYNTRA, VDAB (Bewerking Steunpunt Werk)

Figuur 7.

Aandeel loontrekkende schoolverlaters met een brutodagloon \geq 130 EUR op 30 juni 2012 (Vlaams Gewest, schoolverlaterscohort 2011)

Bron: gekoppelde schoolverlatersdata AgODi, AHOVOS, DWH AM&SB, LED, SYNTRA, VDAB (Bewerking Steunpunt Werk)

Loonniveau

Figuur 6 en figuur 7 geven tot slot zicht op de loonspreiding van de schoolverlaters die na een jaar als loontrekkende aan het werk zijn. Voor elk studieniveau wordt het aandeel van de loontrekkende schoolverlaters weergegeven dat op 30 juni 2012 werkzaam was in een baan met een laag versus hoog brutoloon, waarbij het loon werd omgerekend naar een voltijds equivalent dagloon. De lage lonen omvatten brutolonen lager dan 80 euro per dag, bij de hoge lonen gaat het om brutolonen groter of gelijk aan 130 euro per dag. In totaal kwam 15,8% van de loontrekkende schoolverlaters bij de lage lonen terecht en 11,9% bij de hoge lonen. Bij de toewijzing van de studieniveaus aan de hoge versus lage lonen, valt vooral de breuklijn op tussen schoolverlaters met en zonder diploma van het hoger onderwijs. De schoolverlaters zonder een diploma hoger onderwijs zijn steeds sterker dan gemiddeld vertegenwoordigd bij de lage lonen, terwijl ze bij de hoge lonen nauwelijks aan bod komen. De schoolverlaters met een diploma hoger onderwijs manifesteren zich daarentegen vooral bij de hoge lonen.

Bij de *masters* (MA) komt zelfs een derde van de loontrekkende schoolverlaters na een jaar terecht in een baan met een brutoloon van 130 euro of meer per dag.

Determinanten van de kans op werk

De beschrijvende analyses uit deel 1 en 2 van deze bijdrage geven enkele belangrijke inzichten over de mate waarin de tewerkstellingskansen en de baankenmerken een jaar na schoolverlaten verschillen volgens het behaalde diploma. We kunnen vervolgens ook enkele uitgebreidere analyses doen aan de hand van logistische regressies, waarbij we bestuderen hoe de kansen op werk(ervaring) verschillen naargelang het studieniveau of -gebied, rekening houdend met de invloed van achtergrondkenmerken met betrekking tot de gezinssituatie, het individu, de arbeidsmarktcontext en de studieloopbaan.

Als achtergrondkenmerken met betrekking tot de gezinssituatie nemen we de gezinssituatie op, het al dan niet ontvangen hebben van een financiële

toelage tijdens de studies⁸ en de arbeidsintensiteit op huishoudniveau.⁹ Als achtergrondkenmerken met betrekking tot het individu bekijken we het geslacht en de herkomst (Belgisch, andere EU, niet-EU).¹⁰ Met de arbeidsmarktcontext houden we rekening door de jeugdwerkloosheidsgraad van de regio van de woonplaats in kaart te brengen voor elke schoolverlater in het jaar waarop we de kans op werk meten (2012).¹¹ Tot slot bestuderen we ook enkele kenmerken van de studieloopbaan: we nemen een variabele op die aanduidt of de schoolverlater tijdens de twee jaar voorafgaand aan het einde van de studies gewerkt heeft als werkstudent en of dit via een regulier of studentencontract gebeurde. Afhankelijk van de analyse maken we ook een onderscheid naar studieniveau of -domein.

Beschrijvende statistieken van de achtergrondkenmerken

Tabel 2 geeft de beschrijvende statistieken weer van de achtergrondkenmerken die we opnemen in de analyses. Uit de tabel blijkt dat de meerderheid van de schoolverlaters (82,1%) op het einde van hun afstudeerjaar nog altijd bij de ouders inwonen. Een op tien van hen woont samen met de partner en een op twintig is alleenstaand of maakt deel uit van een eenoudergezin. Zowat een op vijf (22,2%) van de jongeren heeft een financiële toelage ontvangen tijdens de studies. De verdeling naar geslacht is quasi in evenwicht, met 50,8% mannelijke schoolverlaters. Een minderheid van de schoolverlaters heeft een buitenlandse herkomst uit een ander EU-land dan België (7,8%) of heeft een niet-EU-herkomst (8,6%). Bijna de helft van de schoolverlaters heeft in de twee jaar voor schoolverlaten gewerkt met een studentencontract (47,3%), terwijl ongeveer een op drie heeft gewerkt met een regulier contract (36,3%). Wat studiegebied betreft bij de professionele bachelors (PBA) en masters, blijkt de richting 'sociale wetenschappen, handel en rechten' het populairst (34,1%), gevolgd door 'gezondheid en welzijn (19,6%), 'lerarenopleiding en pedagogie' (13,8%) en 'techniek, productie en bouw' (12,4%). De uitgesproken STEM-gerelateerde richting 'wetenschappen, wiskunde en informatica' telde anno 2011 slechts een minderheid van de afstuderende PBA'ers en masters (5,5%).

Impact van studieniveau bij alle schoolverlaters

In tabellen 3 en 4 gaan we dieper in op de resultaten van de logistische regressies. In deze tabellen vermelden we de exponent van de parametercoëfficiënten. Deze exponent verwijst naar een hazardratio die de kans op werk een jaar na schoolverlaten of de kans op werkervaring tijdens het eerste jaar na schoolverlaten procentueel ten opzichte van de referentiegroep uitdrukt (*ceteris paribus*). Indien de hazardratio groter (kleiner) is dan één, dan is de kans om aan het werk te zijn een jaar na schoolverlaten bij de betreffende groep groter (kleiner) dan bij de referentiegroep. Een soortgelijke redenering geldt voor de kans op werkervaring tijdens het eerste jaar na schoolverlaten: een hazardratio groter (kleiner) dan één geeft aan dat de kans om werkervaring te hebben opgebouwd tijdens het eerste jaar na schoolverlaten bij de betreffende groep groter (kleiner) is dan bij de referentiegroep.

Een eerste vaststelling op basis van tabel 3 is dat schoolverlaters die in het jaar van schooluittrede alleen wonen of samenwonen met partner een grotere kans hebben om werkend te zijn dan zij die inwonen bij de ouders. Een mogelijke verklaring voor dit effect is dat het vinden van een job een opstap is om de ouderlijke thuis te verlaten en alleen of samen te gaan wonen. Daarnaast kan inwonen bij de ouders ook voor een financieel vangnet zorgen, wat de druk kan verminderen om een job te zoeken. Op basis van dit onderzoek kunnen we hierover geen uitsluitsel geven. Wanneer we als uitkomst de kans op werkervaring bestuderen, dan vinden we gelijkaardige effecten terug van de variabele gezinspositie.

Vervolgens stellen we vast dat een hogere arbeidsintensiteit op huishoudniveau leidt tot een hogere kans op werk een jaar na schoolverlaten: een toename in arbeidsintensiteit in het huishouden met een eenheid verhoogt de kans op werk met een factor 1,60. Een hogere arbeidsintensiteit betekent meer gepresteerde arbeidsuren binnen het huishouden waartoe de schoolverlater behoort. Het effect dat we waarnemen zou onder meer verklaard kunnen worden doordat een hogere arbeidsfrequentie in het huishouden een voorbeeldfunctie kan zijn voor jongeren om ook zelf te gaan werken, alsook

Tabel 2.

Achtergrondkenmerken van de populatie schoolverlaters (Vlaams Gewest, schoolverlaterscohort 2011)

Achtergrondkenmerken gezin	
Gezinspositie (gemeten kwartaal 4, 2011)	
– Inwonend bij ouders	82,1%
– Alleenstaand of eenoudergezin	5,0%
– Samenwonend met partner	10,0%
– Andere	2,8%
Arbeidsintensiteit op huishoudniveau (gemeten in 2010; gemiddelde; score ligt tussen 0 en 1)	0,67
Studietoelage ontvangen	22,2%
Achtergrondkenmerken individu	
Geslacht man	50,8%
Buitenlandse herkomst	
– EU (niet-Belgisch)	7,8%
– Niet-EU	8,6%
Achtergrondkenmerken arbeidsmarkt	
Jeugdwerkloosheidsgraad regio woonplaats (gemeten in 2012; gemiddelde over alle regio's)	16,4%
Achtergrondkenmerken studies	
Werkstudent (gemeten tijdens de twee jaar voorafgaand aan het schoolverlaten)	
– Gewerkt met studentencontract	47,3%
– Gewerkt met regulier contract	36,3%
Studiegebied (enkel PBA en master)	
– Wetenschappen, wiskunde en informatica	5,5%
– Lerarenopleiding en pedagogie	13,8%
– Letteren, wijsbegeerte, talen en kunst	9,8%
– Sociale wetenschappen, handel en rechten	34,1%
– Techniek, productie en bouw	12,4%
– Landbouw en dierengeneeskunde	2,5%
– Gezondheid en welzijn	19,6%
– Dienstverlening	2,3%

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening en gekoppelde schoolverlatersdata AgODi, AHOVOS, DWH AM&SB, LED, SYNTRA, VDAB (Bewerking Steunpunt Werk)

de jongere toegang kan geven tot een groter sociaal netwerk bij zijn of haar zoektocht naar werk. Zogenaamde 'jobless households' (huishoudens waar niemand werkt) kunnen op die manier een risicofactor vormen voor schoolverlaters bij het vinden van werk. We vinden bovendien terug dat een hogere arbeidsintensiteit in het huishouden eveneens zorgt voor een hogere kans op werkervaring tijdens het eerste jaar na schoolverlaten ($\text{Exp}(B) = 1,56$).

Verder merken we op dat schoolverlaters die een studietoelage ontvangen hebben een hogere kans op werk hebben een jaar na schoolverlaten

($\text{Exp}(B) = 1,06$) tegenover zij die geen studietoelage ontvangen hebben. Het ontvangen van een studietoelage wijst er mogelijk op dat de financiële situatie van de schoolverlater minder gunstig is, wat de noodzaak en druk om werk te zoeken kan verhogen. Meer financiële druk leidt tot een meer intensieve zoektocht naar werk, die op haar beurt kan resulteren in een hogere kans op werk (Kanfer, Wanberg, & Kantrowitz, 2001; Saks, 2005). De invloed van een studietoelage is nog iets uitgesprokener als we de kans op werkervaring als uitkomst nemen ($\text{Exp}(B) = 1,16$).

Wanneer we de individuele achtergrondkenmerken bekijken, stellen we vast dat mannen een hogere kans hebben op werk een jaar na schoolverlaten dan vrouwen ($\text{Exp}(B) = 1,34$). Personen met een buitenlandse herkomst hebben een lagere kans op het vinden van werk dan personen met een Belgische herkomst. Het negatieve effect ten opzichte van de personen met een Belgische herkomst is uitgesprokener bij personen van niet-EU-herkomst ($\text{Exp}(B) = 0,64$) dan bij personen van EU-herkomst ($\text{Exp}(B) = 0,71$). Kijken we naar de kans op werkervaring als uitkomst, dan is het effect van geslacht wat sterker, terwijl het effect van een niet-EU-herkomst iets kleiner wordt. Personen met een EU- of niet-EU-herkomst hebben een evenredig lagere kans op werkervaring tijdens het eerste jaar na schoolverlaten dan personen met een Belgische herkomst.

Ook de arbeidsmarktcontext heeft een invloed op de kans op werk(ervaring): een toename in jeugdwerkloosheidsgraad in de regio van woonplaats van de schoolverlater met een procentpunt, doet de kans op werk of werkervaring afnemen met een factor 0,97 of 0,98. Dit effect toont aan dat ook exogene kenmerken een invloed hebben op de arbeidsmarktkansen van schoolverlaters.

Tot slot bekijken we ook de achtergrondkenmerken van de studieloopbaan. We vinden een positief effect terug van het opdoen van werkervaring tijdens de studies: gewerkt hebben met een studentencontract in de twee jaar voorafgaand aan het einde van de studies vergroot de kans op werk met een factor 1,80 en de kans op werkervaring met een factor 2,17 ten opzichte van geen enkele werkervaring te hebben opgedaan. Het effect van werkervaring met een regulier contract is nog een stuk uitgesprokener: dit verhoogt de kans op werk met een factor 3,65 en de kans op werkervaring met een factor van maar liefst 10,38. Uit een recente studie van Baert, Rotsaert, Omeij en Verhaest (forthcoming) bleek dat het uitoefenen van werk tijdens de studies geen impact heeft op de kans om uitgenodigd te worden voor een jobinterview. Onze resultaten lijken aan te geven dat de kans op werk wel degelijk gunstig kan beïnvloed worden wanneer jongeren werkervaring opdoen tijdens hun studies. Een mogelijke verklaring kan zijn dat een deel van deze jongeren hun baan van tijdens de studies ook nadien kunnen verderzetten.

Hoewel de resultaten aangeven dat deze jongeren een stapje voor hebben om na het schoolverlaten werkervaring op te doen, zegt dit niets over de inhoud van het werk of de afstemming ervan op het studiegebied of de kwalificaties van de schoolverlaters.

Daarnaast bevestigen de resultaten op het vlak van studieniveau de eerdere bevindingen uit deel 2 van deze bijdrage (figuren 2 en 3). Wanneer we de masters als referentiecategorie nemen, constateren we dat alle afgestudeerden op een secundair niveau lagere kansen hebben op werk of werkervaring, met als uitzondering afgestudeerden uit het beroepssecundair onderwijs 3e graad (BSO3). Onder controle van achtergrondkenmerken op het vlak van de gezinssituatie, het individu, de arbeidsmarktcontext en werkervaring tijdens de studies, hebben afgestudeerden uit BSO3 (waaronder ook het 7e specialisatiejaar) een gelijkaardige kans op werk als de masters een jaar na schoolverlaten. Hun kans om werkervaring op te doen tijdens het eerste jaar na schoolverlaten ligt zelfs significant hoger dan bij de masters. Deze resultaten lijken erop te wijzen dat de praktische beroeps kennis die tijdens de opleiding werd opgedaan alvast een opstap biedt naar werkervaring bij het begin van de loopbaan. Mogelijk profiteren deze schoolverlaters van de praktijkervaring die ze opdeden en de bedrijfssstages die ze volgden tijdens de opleiding en kunnen ze na afstuderen (al dan niet tijdelijk) aan de slag bij de betrokken bedrijven. Terwijl Vlaamse schoolverlaters uit het beroepssecundair onderwijs een relatief goede kans hebben om werkervaring op te doen, stelt Lopéz Novella (2016) echter vast dat het beroepsonderwijs in België en de gewesten daarentegen weinig kansen biedt voor werkloze jongeren *om uit de werkloosheid te geraken*. Het verschil met onze vaststelling is onder meer te verklaren doordat in deze studie enkel gekeken wordt naar de meer kwetsbare jongeren die effectief een werkloosheidsperiode doormaken. Bovendien omvat de uitstroom uit de werkloosheid niet enkel jongeren die aan het werk gaan, maar bijvoorbeeld ook jongeren die hun studies hervatten, wat mogelijk in mindere mate voorkomt bij jongeren uit het beroepssecundair onderwijs.

Verder vallen ook de fors hogere kansen op werk(ervaring) op bij HBO5 ($\text{Exp}(B)$ kans op werk = 28,24 en $\text{Exp}(B)$ kans op werkervaring = 53,63). Zoals eerder aangehaald vindt haast elke afgestudeerde

Tabel 3.

Kans op werk een jaar na schoolverlaten en kans op werkervaring tijdens eerste jaar na schoolverlaten naar achtergrondkenmerken gezin, individu, arbeidsmarkt en studies schoolverlater (Vlaams Gewest, schoolverlaterscohort 2011, analyse voor het totaal van de schoolverlaters)

	Kans op werk 1 jaar na schoolverlaten (N = 67 710) (Exp(B))	Kans op werkervaring tijdens eerste jaar na schoolverlaten (N = 67 710) (Exp(B))
Achtergrondkenmerken gezin		
Gezinspositie (ref.: inwonend bij ouders) (gemeten kwartaal 4, 2011)		
– Alleenstaand of eenoudergezin	1,34**	1,56**
– Samenwonend met partner	2,07**	2,75**
– Andere	1,26**	1,44**
Arbeidsintensiteit op huishoudniveau (gemeten in 2010)	1,60**	1,56**
Studietoelage (ref.: geen studietoelage)	1,06*	1,16**
Achtergrondkenmerken individu		
Geslacht (ref.: vrouw)	1,34**	1,49**
Buitenlandse herkomst (ref.: Belgische herkomst)		
– EU (niet-Belgisch)	0,71**	0,72**
– Niet-EU	0,64**	0,72**
Achtergrondkenmerken arbeidsmarkt		
Jeugdwerkloosheidsgraad regio woonplaats (gemeten in 2012)	0,97**	0,98**
Achtergrondkenmerken studies		
Werkstudent (ref.: niet gewerkt 2 jaar voorafgaand aan einde studies)		
– Gewerkt met studentencontract	1,80**	2,17**
– Gewerkt met regulier contract	3,65**	10,38**
Studieniveau (ref.: masteropleiding)		
Max S01	0,16**	0,39**
AS02	0,16**	0,17**
BS02	0,27**	0,55**
TS02	0,24**	0,32**
KS02	0,15**	0,23**
BUS0	0,29**	0,43*
DBS0	0,33**	0,60**
LEERTIJD	0,47**	0,48**
AS03	0,25**	0,22**
BS03	0,98	1,41**
TS03	0,55**	0,57**
KS03	0,24**	0,30**
HB05	28,24**	53,63**
PBA	1,65**	2,76**
ABA	0,35**	0,26**
Nagelkerke R²	0,21	0,25

Noot: ** p<0,01; * p<0,05

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening en gekoppelde schoolverlatersdata AgODi, AHOVOS, DWH AM&SB, LED, SYNTRA, VDAB (Bewerking Steunpunt Werk)

uit deze richting werk, zodat dit resultaat niet hoeft te verwonderen. Ook jongeren die afstuderen als professionele bachelor (PBA) laten hogere kansen op werk(ervaring) optekenen (Exp(B) kans op werk = 1,65 en Exp(B) kans op werkervaring = 2,76).

Impact van studiegebied bij professionele bachelors en masters

Tot slot bekijken we in tabel 4 de resultaten van een logistische regressie met studiegebied als onafhankelijke variabele. Deze analyses hebben we louter uitgevoerd op de hooggeschoolde schoolverlaters uit de professionele bachelors of masteropleidingen. We merken op dat op het vlak van de overige achtergrondkenmerken het effect van geslacht niet langer significant is, terwijl het negatieve effect van buitenlandse herkomst (zowel EU als niet-EU) meer uitgesproken is dan in de logistische regressie op alle schoolverlaters met studieniveau als onafhankelijke variabele (in tabel 3).

Als referentiecategorie op het vlak van studiegebied nemen we de eerder STEM-gerelateerde afstudeerrichtingen 'wetenschappen, wiskunde en informatica' op. Deze richtingen worden immers sterk aangemoedigd en worden verondersteld sterke arbeidsmarktkansen te genereren voor schoolverlaters. Vandaar lijkt het ons het interessantst om de verschillende studiegebieden af te zetten tegenover deze STEM-gerelateerde afstudeerrichtingen. We constateren dat de meeste richtingen die we onderscheiden lagere kansen op werk geven een jaar na afstuderen dan onze referentiecategorie. Enkel 'techniek, productie en bouw' en 'gezondheid en welzijn' bieden relatief hogere kansen op werk dan 'wetenschappen, wiskunde en informatica'.

Kijken we naar de kans op werkervaring als uitkomst, dan blijven deze resultaten grotendeels overeind. Een verschillend effect vinden we wel terug bij schoolverlaters met als studiegebied 'lerenopleiding en pedagogie'. Waar deze groep een lagere kans heeft op werk een jaar na schoolverlaten, blijkt hun kans om werkervaring op te doen tijdens het eerste jaar na afstuderen groter te zijn dan bij schoolverlaters uit het studiegebied 'wetenschappen, wiskunde en informatica'. Jonge leerkrachten hebben vaak geen vaste benoeming in het

begin van hun loopbaan, wat kan helpen verklaren dat deze groep wel vaak werkervaring opdoet na het afstuderen, maar niet steeds nog werkend is op 30 juni, de laatste dag van het schooljaar (dit is het meetmoment van de kans op werk een jaar na schoolverlaten). In 2012, het jaar van de analyse, viel deze laatste schooldag op een zaterdag, waardoor het contract voor leerkrachten met een tijdelijke opdracht mogelijk al afgelopen was en ze dus niet meer werkend waren.

Besluit

Met de uitrol van de jongerengarantie in Europa en Vlaanderen mikken de beleidsmakers op een snelle doorstroom van jonge werkzoekenden en schoolverlaters naar een baan, (vervolg)opleiding of stage. In dit artikel bekeken we voor de Vlaamse schoolverlaters uit 2011 hoe hun doorstroom naar een baan verlopen is in functie van hun studieniveau en studiegebied. Zowel de beschrijvende analyse als de logistische regressie bevestigen het belang van het behaalde diploma voor de tewerkstellingskansen van schoolverlaters. Uit de resultaten komt het te verwachten patroon naar voor waarbij de tewerkstellingskansen toenemen met het scholingsniveau. Een jaar na afstuderen heeft 45% van de laaggeschoolden een job, tegenover 69% van de middengeschoolden en 83% van de hooggeschoolden.

Naast het globale scholingsniveau blijkt er echter ook een belangrijke meerwaarde uit te gaan van de opleidingen met een meer beroepsspecifieke inslag. De kans om werkervaring op te doen tijdens het eerste jaar na schoolverlaten was nagenoeg 100% voor de verpleegkundigen uit het hoger beroepsonderwijs (HBO5), maar was ook relatief hoog voor schoolverlaters uit het beroepssecundair onderwijs 3e graad (BSO3). Ruim 90% van deze laatste groep deed werkervaring op tijdens het eerste jaar na schoolverlaten, waarmee ze aansluiting vinden bij de werkervaringskansen voor hooggeschoolden. Dit is natuurlijk slechts één parameter, die nog niets leert over het type baan waarin zij aan de slag kunnen of de kwaliteit ervan. Meten we de kwaliteit van de tewerkstelling af aan het aandeel schoolverlaters in uitzendarbeid (16%) en het aandeel in de laagste loonklasse (23%), dan blijkt dat de kloof met de hooggeschoolden (respectievelijk 5,3% en 5%) toch zeer

Tabel 4.

Kans op werk een jaar na schoolverlaten en kans op werkervaring tijdens eerste jaar na schoolverlaten naar achtergrondkenmerken gezin, individu, arbeidsmarkt en studies schoolverlater (Vlaams Gewest, schoolverlaterscohort 2011, analyse enkel voor de professionele bachelors en masters)

	Kans op werk 1 jaar na schoolverlaten (N = 28 740) (Exp(B))	Kans op werkervaring tijdens eerste jaar na schoolverlaten (N = 28 740) (Exp(B))
Achtergrondkenmerken gezin		
Gezinspositie (ref.: inwonend bij ouders) (gemeten kwartaal 4, 2011)		
– Alleenstaand of eenoudergezin	1,39**	1,32*
– Samenwonend met partner	2,35**	3,42**
– Andere	1,38*	1,27
Arbeidsintensiteit op huishoudniveau (gemeten in 2010)	1,92**	2,21**
Studietoelage (ref.: geen studietoelage)	1,17**	1,27**
Achtergrondkenmerken individu		
Geslacht (ref.: vrouw)	0,99	0,97
Buitenlandse herkomst (ref.: Belgische herkomst)		
– EU (niet-Belgisch)	0,59**	0,52**
– Niet-EU	0,55**	0,37**
Achtergrondkenmerken arbeidsmarkt		
Jeugdwerkloosheidsgraad regio woonplaats (gemeten in 2012)	0,98**	0,98*
Achtergrondkenmerken studies		
Studieniveau PBA (ref.: master)	1,53**	2,07**
Werkstudent (ref.: niet gewerkt 2 jaar voorafgaand aan studies)		
– Gewerkt met studentencontract	1,48**	1,77**
– Gewerkt met regulier contract	2,56**	6,68**
Studiegebied (ref.: Wetenschappen, wiskunde en informatica)		
– Lerarenopleiding en pedagogie	0,67**	3,29**
– Letteren, wijsbegeerte, talen en kunst	0,45**	0,66**
– Sociale wetenschappen, handel en rechten	0,81*	0,91
– Techniek, productie en bouw	1,34**	1,31*
– Landbouw en dierengeneeskunde	0,62**	0,62**
– Gezondheid en welzijn	1,39**	1,60**
– Dienstverlening	0,50**	0,60**
Nagelkerke R²	0,10	0,17

Noot: ** p<0,01; * p<0,05

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening en gekoppelde schoolverlatersdata AgODi, AHOVOS, DWH AM&SB, LED, SYNTRA, VDAB (Bewerking Steunpunt Werk)

groot is. Qua profiel van tewerkstelling vinden de schoolverlaters uit het beroepssecundair onderwijs vooral aansluiting bij de andere middengeschoolden.

Concluderend kunnen we stellen dat een (hoger) diploma nog altijd een doorslaggevend ticket is om

aan een baan te geraken kort na het schoolverlaten. Naast het diploma is er echter ook een rol weggelegd voor de specifieke competenties en praktijkervaringen van de schoolverlaters. De resultaten wijzen er immers op dat ook beroepsspecifieke opleidingen schoolverlaters een duwtje in de rug kunnen geven

op weg naar de arbeidsmarkt. Vanuit deze resultaten lijkt het spoor van de Vlaamse Regering om het dual leren en werken te versterken en het kwalificeren op de werkvloer te stimuleren alvast een gefundeerde keuze.

Wim Herremans
Sarah Vansteenkiste
Michelle Sourbron
Steunpunt Werk

Noten

1. De databank omvat gegevens met betrekking tot de schoolverlaters uit 2008 en 2011 die afkomstig zijn van AgODi (secundair onderwijs), AHOVOS (hoger onderwijs), LED (leer- en ervaringsbewijzen), SYNTRA Vlaanderen (leertijd), VDAB (werkloosheid) en het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij KSZ (arbeidsmarkt).
2. <https://www.vdab.be/trends/schoolverlaters.shtml>
3. Omwille van de flexibiliteit van de onderwijsloopbaan eindigt de studie niet steeds op 30 juni, waardoor bepaalde schoolverlaters korter of langer dan een jaar worden opgevolgd.
4. Deze toewijzing gebeurt op basis van de behaalde diploma's in de LED-databank. Voor onze analyse werd er een andere versie van de LED-data gebruikt dan deze van VDAB. Hierdoor wijken onze data licht af, vooral op het vlak van de 'leertijd' en het niveau 'MAX S01'.
5. RSZ = Rijksdienst voor Sociale Zekerheid; DIBISS = Dienst voor de Bijzondere Socialezekerheidsstelsels; RSVZ = Sociale Zekerheid Zelfstandige Ondernemers.
6. Schoolverlaters die tegelijkertijd werkend én nww zijn, worden hierbij ingedeeld bij de 'werkenden'. Dit kan zich voordoen door bijvoorbeeld de vertraagde uitschrijving van nww die als uitzendkracht aan het werk zijn. Hierdoor ontstaat er een lichte afwijking ten opzichte van de werkwijze die VDAB hanteert in de schoolverlatersrapporten.
7. In deze figuren wordt het globale percentage – dus voor alle schoolverlaters – met een stippellijn weergegeven.
8. Indien het een schoolverlater betreft uit het secundair onderwijs, gaan we na of deze in het uitstroomjaar uit het secundair onderwijs een studietoelage heeft ontvangen of niet. Als het een schoolverlater betreft uit het hoger onderwijs, gaan we na of deze in het uitstroomjaar uit het hoger onderwijs een studietoelage heeft ontvangen of niet.
9. De arbeidsintensiteit op huishoudniveau geeft het werkelijk gepresteerde jaarlijkse arbeidsvolume weer ten

opzichte van het potentiële jaarlijkse arbeidsvolume in het geval dat alle huishoudleden op arbeidsleeftijd voltijs zouden werken (zie Braes & Herremans, 2014). Het eventuele arbeidsvolume van studenten jonger dan 25 jaar wordt niet meegeteld in de berekening.

10. De herkomst van de schoolverlaters wordt toegekend op basis van vier kenmerken: (1) de huidige nationaliteit van de schoolverlater, (2) de geboortenationaliteit van de schoolverlater, (3) de geboortenationaliteit van de vader en (4) de geboortenationaliteit van de moeder. Indien voor één van deze kenmerken een buitenlandse nationaliteit wordt teruggevonden, wordt de schoolverlater bij de personen met buitenlandse herkomst ondergebracht.
11. De jeugdwerkloosheidsgraad werd berekend op basis van de Vlaamse arbeidsrekening: <http://www.steunpuntwerk.be/node/2779>.

Bibliografie

- Baert, S., Rotsaert, O., Verhaest, D., & Omeij, E. (Forthcoming). Student Employment and Later Labour Market Success: No Evidence for Higher Employment Chances. *Kyklos*.
- Braes, S., & Herremans, W. (2014). Low Work Intensity indicator op basis van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming. In H. Knapen, S. Braes, T. Ermans & W. Herremans (eds.), *Het Datawarehouse, een duizendpoot. Perspectieven van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming*: 193-209. Brussel: Academia Press.
- Herremans, W., Laurijssen, I., & Rober, A. (2015). *Schoolverlatersindicatoren voor Vlaanderen: bronnenstudie en conceptueel kader*. (WSE Report 2015 nr.7). Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie / Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen.
- Kanfer, R., Wanberg, C., & Kantrowitz, T. (2001). Job search and reemployment: A personality – motivational analysis and meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology*, 86, 837-855.
- Lopéz Novella, M. (2016). De relatie tussen werkloosheidsduur en onderwijsniveau voor schoolverlaters in België. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 26(1), 106-110. Leuven: Steunpunt Werk / Uitgeverij Acco.
- Saks, A. (2005). Job search success: A review and integration of the predictors, behaviors and outcomes. In S. Brown & R. Lent (eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work*: 155-179. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- VDAB. (2013). *Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen. Geef je opleiding een STEM. 26ste schoolverlatersstudie 2011-2012*. Brussel: VDAB.